

ANDROGINIJA, AMBIVALENCIJA I ASIMILACIJA U *LEVOJ RUCI TAME*

Ukoliko je količina naučne pažnje koju neka knjiga dobija bilo kakav pokazatelj njenog kvaliteta, *Leva ruka tame* je na dobrom putu da postane klasik naučne fantastike.¹ Međutim, uprkos raširenosti i vanrednom kvalitetu skorije kritike, dva aspekta *Leve ruke tame* zadobila su manje pažnje nego što zaslužuju. Prvi se odnosi na autorkin pokušaj da uvidi sve implikacije androginije, da zamisli kako bi ambiseksualnost uticala na kulturu, političke institucije i lične odnose među ljudima. Izgleda da Le Gvinova ima dara da dođe do zaključaka (verovatno putem čiste intuicije) koji kod drugih ljudi čine srž njihovog životnog dela. Ona kaže, na primer, da nije čitala Junga pre pisanja *Leve ruke tame*, iako je način na koji ona primenjuje androginiju u skladu sa mnogo toga što je Jung imao da kaže.² Zapravo, uvidi u androginiju u *Levoj ruci tame* imaju svoju potvrdu u dugoj tradiciji androginije u mitu i književnosti. Stoga ćemo se u prvom delu ovog poglavlja osvrnuti na tradiciju androginije i na paralele između nje i *Leve ruke tame*. Takve paralele, premda možda interesantne same po sebi pobornicima ove teme, značajne su uglavnom zbog toga što ukazuju na ključnu činjenicu o načinu na koji je androginija korišćena u *Levoj ruci tame*. Ovde androginija ima dvostruku valentnost: istovremeno predstavlja obećanje i pretnju, upad i upotpunjavanje.

Drugi aspekt odnosi se na vanredno jedinstvo knjige. Delimično zbog njene neobične narativne strukture – mešavine mitova, legendi, naracije u prvom licu i naučnih beležaka – *Leva ruka tame* je bila napadana kao mehanička i dogmatska.³ Po mom mišljenju, ovo je potpuno pogrešno gledanje. Ono nastaje iz zabluda o izvoru jedinstva. Jedinstvo *Leve ruke tame* proizlazi iz dijalektičkog odnosa između njenih delova; a važan deo ove dijalektike je ambivalentnost androginije. Posmatrajući ulogu koju ambiseksualnost ima u getenskoj

¹ Za kritičke tekstove posebno značajne za temu ovog poglavlja vid. Douglas Barbour, "Wholeness and Balance in the Hainish Novels of Ursula K. Le Guin", *Science Fiction Studies*, 1 (1974), str. 164–173; komentiari Le Gvinove o vezi između taoa i njenog rada, *Science Fiction Studies*, 2 (1976), str. 45; Refail Nudelman, "An Approach to the Structure of Le Guin's SF", *Science Fiction Studies*, 2 (1975), str. 210–220; i Martin Bickman, "Le Guin's *Left Hand of Darkness*: Form and Content", *Science Fiction Studies*, 4 (mart 1977), str. 42–47.

² Le Gvin, "Is Gender Necessary?", u: *Aurora: Beyond Equality*, ur. Vonda N. McIntyre i Susan Janice Anderson (Greenwich, Conn; Fawcett, 1976), str. 137. Ceo ovaj esej je značajan jer Le Gvinova u njemu diskutuje o svom viđenju nastanka *Leve ruke tame*, kao i o tome kako ona shvata značenje ove knjige.

³ Videti npr. David Ketterer, *New Worlds for Old: The Apocalyptic Imagination, Science Fiction and American Literature* (Bloomington: Indiana Univ. Press, 1974), str. 76–90.

kulturi i u središnjem odnosu između Genlija Aja i Estravena, potpuno je opravdانا asimilacija različitih narativnih fragmenata u ujedinjenu strukturu.

Osvrнимо se sada kratko na tradiciju androginije. Ovako skraćen prikaz nužno je nepravedan prema složenosti teme, a čitalac se poziva da konsultuje razne druge izvore radi potpunije obrade teme.⁴ Androginija se prvobitno pojavljuje kao osobnost drevnih kosmogonija, podjednako zapadnih i istočnih. Ovi mitovi obično zamišljaju velike entitete koji su postojali pre nastanka sveta kao seksualno neizdiferencirane; razdvajanje na muško i žensko označava kraj mitskog vremena i početak svakodnevne stvarnosti. Kasni, sofističirani primer ove mitske tradicije jeste priča koju Aristofan pripoveda u Platonovoj *Gozbi*, u kojoj okrugla stvorenja sa osam ekstremiteta bivaju presečena napola jer su dovoljno moćna da zaprete bogovima. Odsečene polovine postaju ljudska rasa i svaki deo provodi život u patetičnoj potrazi za svojom odsečenom polovinom. Sažalivši se, bogovi im stvaraju genitalije kako bi dve polovine, kada se sretnu, mogle da se seksualno spoje u pokušaju da ponovo ostvare svoje prvobitno jedinstvo. Ovo značenje androginije kao stanja izgubljenog primordijalnog jedinstva dospelo je u hrišćanstvo kroz mističnu tradiciju u kojoj je Adam bio zamišljen kao androgino biće, stvoren po prilici androginog Boga. Razdvajanje ovog prvog androginog ljudskog bića na muško i žensko – Adama i Evu – bilo je povezano sa Padom i potonjim izgonom iz Raja.

Takve interpretacije hrišćanskog mita osnažile su hermetičku tradiciju, ukorenjenu u istočnom misticizmu, i rezultirale su alhemiskom disciplinom. U nekom smislu, alhemija se može posmatrati kao pokušaj da se, putem udruženog materijalnog i duhovnog pročišćenja, povrati izgubljena androginija otelotvorenog Duha. Pod snažnim uticajem proučavanja hermetičkih i alhemiskih tekstova, Karl Jung je pokušao da pomiri ovu mitsku i mističku tradiciju sa svakodnevnom stvarnošću sugerijući da su alhemičari – u svojoj beskonačnoj potrazi za Kamenom mudrosti, Rebisom, takvim koji bi istovremeno bio i materija i duh, i muško i žensko – zapravo ostvarivali projekcije sopstvenog nesvesnog uma. To je Junga navodilo na zaključak da je nesvesni um bio suprotan pol od svesnog uma: nesvesno je za muškarca njegova *anima* (od ženskog oblika grčke reči za duh); za ženu to je njen *animus* (odgovarajući muški oblik te reči).⁵

Od Platona do Junga, ove interpretacije mita imaju zajedničku osobinu: impliciraju da je androginija povezana sa osećanjem celovitosti, upotpunjenoštiti, i da posrnuli čovek žudi za tom izgubljenom celovitošću provodeći život, kako Platon kaže, u želji i stremljenju

⁴ Kompletna verzija kratkog prikaza koji sledi sadržana je u N. B. Hayles, "The Ambivalent Ideal: The Concept of Androgyny in English Renaissance Literature", neobjavljena verzija doktorske disertacije, Univ. od Rochester, 1976. Među važnim izvorima koji su konsultovani radi studije su Maire Delcourt, *Hermaphrodite: Mites and Rites of the Bisexual Figure in Classical Antiquity*, prev. Jennifer Nicholson (London, Studio Books, 1961), L. S. A. M. von Romer, "Über die Androgynische Idee des Lebens", u: *Jahrbuch für Sexuelle Zwischenstufen*, 2 (Leipzig, 1903), str. 707–941; Wayne Meeks, "The Image of the Androgynous: Some Uses of the Symbol in Early Christianity", *Journal of the History of Religions*, 13 (1974), str. 166–208; i sabrana dela K. G. Junga (Princeton Univ. Press).

⁵ C. G. Jung, *Psychology and Alchemy*, Collected Works, tom 12, drugo izdanje, prev. R. F. C. Hull (Princeton Univ. Press, 1968).

ka celini. Ali ovoj interpretaciji androginije suprotstavlja se druga tradicija, najočitije kada je androginija napustila kraljevstvo mita i ušla u svet svakodnevice. Na primer, Livije, komentarišući rođenje deteta neodređenog pola, beleži da su takva deca smatrana lošim znamenjem i bila su prognana i ostavljena da umru.⁶ U tom duhu su i prigodni mitovi koji opisuju metamorfozu iz čoveka u androgina, kao što je Ovidijeva priča o transformaciji Hermafrođita u biseksualno biće, ni u ženi ni u muškarca, već u oboje.⁷ Očigledno je da je jedna stvar zamišljati androginiju kao izgubljeno primordijalno stanje bića, a druga stvar zamišljati transformaciju koja se dešava u suprotnom smeru, kao nešto što bi zaista moglo da se dogodi u telu muškaraca i žena kakve poznajemo. Ova vrsta transformacije će mnogo verovatnije izazvati nelagodnost jer ugrožava sigurnost našeg sopstva. Ona namerava da promeni prirodu našeg bića; pridodavanje (ili prepoznavanje) elementa drugog pola koji bi nas učinio androginim može se shvatiti kao prodiranje tuđina u sopstvo. Čak i Jung, premda prepoznavanje nesvesnog smatra izuzetno značajnim i krajnje obogaćujućim, upozorava da svesni um, kada spozna da ne predstavlja totalnost psihe, može tim uviđajem zaći u permanentno ludilo ili smrt.

Stoga je androginija, kako nalazimo u mitovima, legendama i istoriji, u osnovi ambivalentna; ona može biti shvaćena ili kao uvećavanje i upotpunjavanje sopstva ili kao oblik sa-moukidanja, prodiranja tuđina u sopstvo. Bilo da je svesna ove specifične tradicije ili ne, Le Gvinova upotrebljava ambiseksualnost Getinjana na neverovatno sličan način. U jednu ruku, neobična getenska seksualnost može biti ugrožavajuća, predstavljajući ono što je na uznemirujući način tuđinsko, dok bi, u drugu ruku, mogla da se shvati kao simbol celovitosti kojoj čovek može da teži, ali jedino metaforički da je dosegne – izgubljeno stanje savršenstva. Kao što naslov *Leva ruka tame* implicira, svaka ruka evocira prisustvo i prepostavlja sliku one druge.

Od podsticajnog članka Daglasa Barbora o uticaju taoističke misli na rane radove Le Gvinove, uključujući i *Levu ruku*, opšte je priznat značaj Taoa za svetonazole Le Gvinove.⁸ Taoistička vizija koja utiče na sve hainske romane Le Gvinove posebno se tiče problema i potencijala svojstvenog androginiji, jer taoističko verovanje da celovitost proizlazi iz kreativne tenzije između dualnosti omogućuje da ambivalentacija svojstvena androginiji kao takvoj postane osnova nove sinteze, bezmalo obuhvatajuće celine. Ambivalentna reakcija koju seksualno razdvojena rasa (poput Genlijeve ili naše) ima prema androginiji, žudnja za njom i odbojnosc, postaju, u kontekstu holističkog viđenja Taoa, drugi niz dualnosti koje su obuhvaćene i prevladane nastalom celovitošću. Ova nova celovitost ne podrazumeva ni inkorporiranje ni uklanjanje tuđosti. S tim u vezi, ona se razlikuje od pozitivnog nostalgičnog aspekta androginije koji vidi drugog kao izgubljeni deo sebe i žudi za inkorporira-

⁶ Titus Livus, *Livy*, prev. Evan Sage (Cambridge: Harvarde Univ. Press, 1935), tom VII, knj. xxvii, 32, str. 359.

⁷ Ovid, *Shakespeare's Ovid, Being Arthur Golding's Translation of the Metamorphosis*, ur. W. H. D. Rouse (London, Centaur Press, 1961), knj. IV. Ambivalentnost potaknuta Ovidijevom pričom nedvosmislena je u ranom engleskom prevodu Tomasa Pinda: Thomas Peend, *The Pleasant Fable of Hermaphroditus and Salmacis* (London, 1565).

⁸ Barbour, *passim*.

njem drugog unutar sebe. Takođe se razlikuje i od negativnog aspekta androginije koji pristup drugog sopstvu sagledava kao razlog za uzbunu. Smisao nije u poricanju tuđina, bilo tako što ćemo ga prihvati kao deo sopstva ili tako što ćemo ga odvojiti od sopstva. S obzirom na to da tuđin ostaje drugi, jednom kada njegovu drugost priznamo i razumemo, ona može stupiti u kreativnu tenziju sa sopstvom, a iz ove tenzije može nastati nova celovitost.

Taoistička vizija celovitosti koja je otelotvorena u *Levoj ruci tame* tako nudi način da prihvati ambivalentnost androginije i istovremeno je prevlada. Zahvaljujući sveobuhvatnoj prirodi ove vizije, dualnosti koje se istražuju nisu ograničene na muškost i ženskost; one takođe uključuju svetlost i senku, mit i stvarnost, napredovanje i stagniranje. Što je možda najvažnije za potrebe našeg istraživanja, u središnjem odnosu Estravena i Genlija Aja, osnova dualnosti proizlazi iz Ja i Ti, iz sebe i tuđina. U jednom smislu, holističko viđenje koje proističe iz ovog osobitog sklopa dualnosti može se posmatrati kao snažan, širok prikaz sveta koji bi se mogao obznaniti jednoj androginoj rasi. U drugom smislu, specifična tema androginije uključena je u opštiju temu – i prevladana njome – temu o tome šta znači videti svet kao celinu. Da bismo razumeli kako se ova tema oblikuje, prvo ćemo razmatrati makrosvet dela, tenzije i dualnosti prisutne u getenskoj kulturi, a onda se okrenuti mikrosvetu, udaru ovih sila na dva čoveka, Genlija Aja i Estravenu.

Od svih getenskih institucija, kult handare možda je najbliži otelotvorenenju holističke vizije Taoa. U handarskom načinu mišljenja od centralnog značaja je koncept dualnosti u kreativnoj tenziji (V).⁹ Handarska molitva „Slava nek je tami i nezavršenom Postanju“¹⁰ izraz je handarskog verovanja da, kako bismo videli, to iziskuje ne samo svetlost već i senku; da bismo postojali, to zahteva ne samo rukovođenje stvaranjem već i mogućnost haosa. Sa dobrim antropološkim smislom za to kako se proces imenovanja odražava na kulturološke prepostavke, Le Gvinova preko handarata imenuje predmete negirajući njihove suprotnosti. Na primer, handarate nazivaju svoje ritualno stanje snažne čulne percepcije i fizičke nepokretnosti „netrans“. Estraven, koji je handarata, karakteristično naziva Orgorejn svojom „nezemljom“. Ovaj način imenovanja implicira da stvar može biti spoznata samo kroz svoju suprotnost. Spoj suprotnosti koji leži iza handarskog imenovanja pojavljuje se u njihovoj filozofiji kao paradoks. Najviši stepen znanja kojem handarate mogu težiti je neupućenost, a svrha njihovog učenja je „neučenje“. Takvi paradoksi ukazuju na to da definisati nešto kao apstrakciju, samu po sebi, znači pogrešno je predstaviti. Za handarate, suština je nešto što proizlazi iz kreativne tenzije između dualnosti, ne nešto što obitava u izdvojenosti.

Nasuprot filozofiji karhidskih handarata stoje verovanja jomešta. Jomeš, zvanična religija Orgorejna, nastala je kada je Prorok Meše bio prinuđen da odgovori na pitanje „Šta je smisao života?“ Jedan član grupe Proroka se ubio; drugi je počinio ubistvo. Ali kazano je da je Meše, Tkač grupe, živeo do kraja života u tom stanju snažnog prosvetljenja koje ka-

⁹ Le Guin, *The Left Hand of Darkness* (New York, Ace Books, 1969), peto poglavlje. Rimski brojevi u zagradama nakon citata ukazuju na broj poglavlja.

¹⁰ Svi citati iz knjige dati su prema prevodu Darka Tuševljakovića (Ursula K. Le Gvin, *Leva ruka tame*, Kontrast, Beograd, 2019).

rakteriše trenutak kada je odgovor Proročanstvu dat. Izvod iz jomeškog kanona odnosi se na nekolicinu događaja koji ilustruju Mešeov sveobuhvatni vid i zaključuje: „U Mešeovom oku tama ne postoji“ (XII). Jomeški kanon stoga poriče smisao kreativne dualnosti koja čini temelj handarske filozofije. Jomešte ne prihvataju korisnost tame, negativne aspekte stvaranja; „oni koji prizivaju tamu su budale i Meše pljuje na njih“, govori nam kanon (XII).

Postavljajući ove suprotnosti između handarskog i jomeškog kulta, Le Gvinova nam, sa akcentom na dualističku celovitost, predstavlja kontrast između ispravnih i pogrešnih načina mišljenja. Kao što ćemo videti, međutim, nijedno gledište, nijedna filozofija ili perspektiva nije bespogovorno prihvaćena u *Levoj ruci tame*. Sve dok postoji uverljiv dokaz da su handarate više u pravu nego jomešte, razlika je komparativne prirode, ne apsolutna.

Jedan nagoveštaj da je handaratama data prednost u odnosu na jomešte jeste savez handarata sa Karhidom, a jomešta sa Orgorejnom. Kada je Genli Aj pao u nemilost, uviđamo da je Orgorejn, za one koji su u nemlosti, mnogo manje priyatno mesto od Karhida. I pre nego što je uhapšen, Genli naslućuje mračnu stranu orgotskog života. Velike javne zgrade, čak i korpulentni Šusgis, izgledaju mu nekako maglovito i nepostojano. Genli sumira svoju intuitivnu nelagodnost značajnom metaforom: „Izgledalo je, pomislio sam, kao da ne bacaju senku“ (X). Da ne bismo odbacili intuiciju kao puku metaforu, Le Gvinova nam preko Genlija pruža naučno objašnjenje njegovog osećanja:

Ovakvo prilično slobodno promišljanje čini suštinski deo mog posla. Da nemam sklonost ka tome, ne bih ispunjavao uslove potrebne za mobila, a formalnu obuku sam prošao na Hainu, gde se to počasno naziva dalekosezanjem. Cilj dalekosezanja mogao bi da se opiše kao intuitivno uviđanje moralne celovitosti; stoga se ono ne artikuliše putem racionalnih simbola, već kroz metaforu. (X)

Tako, kroz metaforu, Genlijeva intuicija pruža moralni kontrast između handarata, koji slave tamu i poznaju korisnost senke, i orgotske države čija zvanična religija insistira na tome da istina dolazi samo iz svetlosti. Iako Orgote možda ne bacaju senke, Orgorejn zaista ima svoja mračna mesta, kao što je tmina podruma u kojem je Genli prvo utamničen i kao katran crna unutrašnjost zatvorskog kamiona. Nepriznata tama Orgorejna povezana je sa pokvarenošću njegovih političara, njegovom tajnom policijom, rasprostranjenim i nehumanim sistemom zatvorskih logora. Kao da su Orgote, u nedostatku handarske holističke vizije, izopčili potencijal tame. U Orgorejnu, tama nije izvor snage već užasa.

Sklonost Le Gvinove ka handaratama postaje još očiglednija kada se jomeški kult dovede u vezu sa sve većom mogućnošću da Geten uskoro prvi put zarati. Dok Genli i Estraven leže u svom šatoru jedne noći, Genli komentariše koliko su Getenjani usamljeni na svojoj planeti, bez drugih velikih sisara na Getenu, i koliko su usamljeni u kosmosu sa svojom jedinstvenom ambiseksualnošću. Estraven odgovara: „Jomešte bi rekle da je čovekova jedinstvenost njegova božanska uzvišenost“, a Genli odmah uzvraća: „Gospodari zemlje, tako je. Drugi kultovi na drugim svetovima došli su do istog zaključka. To su mahom kultovi ponikli u dinamičnim, agresivnim kulturama koje ne mare za ekološku ravnotežu“ (XVI). Slaviti jedinstvenost kao što to rade jomešte znači poricati da je čovek deo kompleksne

mreže isprepletanih odnosa. Na globalnom planu to vodi do sloma ekološke ravnoteže, dok na nacionalnom planu vodi do rata.

Le Gvinova kroz jednog od ekumenskih Istraživača iznosi mogućnost da postoji uzročna veza između getenske ambiseksualnosti i činjenice da Geten nikada nije ratovao. Beležеći da je neobična getenska seksualnost verovatno rezultat hainskog eksperimenta u ljudskoj biologiji, Istraživač spekulise o razlogu za taj eksperiment:

Jesu li drevni Hainci smatrali da stalna seksualna sposobnost i organizovana društvena agresivnost, koje ne poseduje nijedan sisar osim čoveka, predstavljaju uzrok i posledicu? Ili su [...] smatrali da je rat isključivo muška zamenska aktivnost, masovno Silovanje, te su, stoga, u svom eksperimentu eliminisali muškost koja siluje i ženskost koja je silovana? (VII)

Ako je, po svojstvu njihove seksualnosti, Getenjanima data već usađena otpornost na rat, izgleda da im je imunitet oslabio. Svi neophodni protivotrovi sustiču se u Orgorejnu: Orgote imaju religiju koja poriče dualnost i slavi jedinstvenost; orgorejska država je efikasna i birokratska, poričući tu „prastaru tamu, pasivnu, anarhističku, tihu, plodnu tamu handare“ koja, Genli sluti, promiće kao senka kroz karhidsku politiku (V); i u urbanom Orgorejnu, kao i orgotskim zatvorskim logorima, oni kontrolišu svoju urođenu ambiseksualnost veštačkim putem upotreboti droga.

Umesto upražnjavanja rata, sa mobilizacijom ljudi u jedinice koje se smenjuju, Getinjani tradicionalno izražavaju svoju kompetitivnost praktikovanjem šifgretora. Estraven kaže Genliju da šifgretor dolazi „od stare reči za senku“. Poput senke, reč ukazuje na privrženost određenoj osobi ili predmetu. Za razliku od rata, ne može se lako odvojiti od lične i prevesti u bezličnu apstrakciju. Stoga Tibe, kada želi da preobradi Karhide u naciju sposobnu za rat, prestaje da govori o šifgretoru i započinje da govori o časti. Kada Genli naslućuje da Orgote ne bacaju senku, njegova metafora ne aludira samo na izopačenje tame u Orgorejnu već i na orgotski običaj da posmatraju svoje građane kao „jedinice“, zamenljive deliće bez individualnosti ili jedinstvenog identiteta koji im omogućava bacanje senke. Lagano iskršava šablon. Na jednoj strani su senke, šifgretor, odsustvo rata na Getenu i handare sa svojim uvažavanjem dualnosti. Sve ovo je na neki način povezano sa getenskom ambiseksualnošću; možda su to čak i prirodni izdanci implikacija androginije. Na drugoj strani su izopačenja tame, čast, rat, i birokratska vlada Orgorejna, koji svi na izvestan način poriču implikacije androginije.

Genlijeva misija podudara se sa prekretnicom u getenskoj istoriji. Do tada, getenska androginija stvorila je kulturološku matricu koja isključuje mogućnost rata. Ali sada je Orgorejn počeo da se odriče starih principa i da stvara novu kulturološku matricu, onu po kojoj je rat ne samo moguć već, pre ili kasnije, neizbežan. Estraven oštromno nagađa da jednom kada se ostvari moć koju Orgorejn predstavlja, ona neće moći da se zaustavi protistim suprotstavljanjem:

Ovde kažu da „svi putevi vode u Mišnori“ [prestonica Orgorejna – Prim. aut.]. I zaista, ako okrenete leđa Mišnoriju i odete iz njega, i dalje ste na putu za Mišnori. Protiviti se vulgarnosti

neizbežno znači da ste i sami vulgarni. Potrebno je usmeriti se na nešto drugo; morate da nadete drugi cilj; da pođete drugaćijim putem. (XI)

Eto šta Genljeva misija predstavlja za Estravena: put kojim se izbegava rat, skretanje koje nudi potpuno drugaćiji smer.

Na kraju ovog novog puta nalazi se Ekumen. Ekumen ima mnogo zajedničkog sa handarom: filozofiju koja ne mari za paradokse, shvatanje koje u kompleksnosti nalazi više zadovoljstva nego u konzistentnosti, i iznad svega, užitak u osećanju životne raznolikosti. U dvema stvarima se razlikuju jer handare na karakterističan način izražavaju istinu kao spoj suprotstavljujućih dualnosti, dok se ekumenska filozofija formuliše više kroz termine mnogostrukosti nego dualnosti. Ova razlika je adekvatno naznačena, s obzirom na to da se handara razvila iz ambiseksualne rase, a Ekumen iz brojnih rasa. U nekom smislu, Ekumen je handara proširena do kosmičkih dimenzija. To je uopštena tvrdnja koja u handari nalazi specifičnu manifestaciju. Stoga je, tokom njegove prve audijencije kod kralja Argavena, Genljevo objašnjenje zašto Ekumeni žele savez sa planetom Zimom mnogostruko:

Zbog materijalne koristi. Širenja znanja. Želje da uveća složenost i jačinu polja inteligentnog života. Zbog obogaćenja harmonije i velike slave Boga. Zbog radoznalosti. Avanture. Užitka.
(III)

Knjiga pokazuje tendenciju ka uvrštavanju, posebno uvrštavanju dualnosti u veću celinu, i uopšteno, preko Ekumena, uvrštavanju složenosti u mističko jedinstvo. Ali Le Gvinova izražava ovo na karakterističan i osobit način. Artur Klark, na primer, nastoji da izradi nagon ka uvrštavanju sve više proširujući spektar radnje. Le Gvinova čini upravo suprotno. Ona postiže rasplet ne širenjem već sužavanjem tog raspona. Sudbina Getena i uspeh Genljeve misije kao izaslanika Ekumena konačno zavisi od odnosa dvojice muškaraca – Genlija Aja i Terema Harta rem ir Estravena. Može biti da naglašavanje ličnih odnosa predstavlja način na koji se naučna fantastika koju pišu spisateljice razlikuje od načina pisanja njihovih muških kolega. Čini se da Le Gvinova to implicira kada kroz Genlija Aja sugerije da je usredsređenost na lično i konkretno na račun apstraktнog ženska karakteristika. Genli pita Estravena da li mrzi Orgorejn, a Estraven odgovara: „Ne, a i zašto bih? Kako se neka zemlja mrzi ili voli? [...] Pošto volim život, volim i bregove oblasti Estre, ali takva ljubav nije omeđena mržnjom. Dalje od toga sam, nadam se, neupućen.“ O ovoj filozofiji Genli razmišlja: „To je neupućenost kakvu navodi handara: zanemarivanje apstrakcija, držanje do same stvari. Bilo je u tom stavu, tom poricanju apstraktnosti i idea- la i u potčinjavanju onome što je dato nečeg tipično ženskog, nečeg što mi se nije dopadalo“ (XV). Ekumen takođe ima nešto zajedničko sa tim odbijanjem da se lično žrtvuje apstraktnom: ovde se, takođe, Genli isprva opire takvom određivanju prioriteta. Kad Aše dolazi da zamoli Genlija da odnese novac Estravenu, Genli opravdava svoj oprez govorći da njegova misija za Ekumen ima prednost nad ličnim dugovima, poput njegovog duga prema Estravenu:

„Ako je tako”, rekao je neznanac uz izuzetnu samouverenost, „ta misija je nemoralna.”

To me je učutkalo. Zvučao je poput nekog od zagovornika Ekumena i nisam znao kako da uzvratim. „Ne mislim daje takva”, rekao sam napisletku. „Nedostaci leže u onom ko poruku prenosi, a ne u poruci. (VIII)

Genlijevo prvo bitno opiranje ovim manifestacijama ženskog principa povezano je sa njegovom nelagodnošću u vezi sa getenskom ambiseksualnošću. Budući da su Getenjani androgini, i budući da su strani Genliju, strah od tuđina koji se krije iza negativnih implikacija androginije spaja se sa opštim nepoverenjem prema tuđinu. Od svih Getenjana, Estraven predstavlja najveću pretnju Genliju jer je Estraven jedini koji se odnosi prema Genliju kao prema osobi i koji tako prisiljava Genlija da ga shvati kao osobu. Za Genliju Estraven je mešavina nečeg tuđeg i poznatog, drugi koji u sebi sadrži i muškost i ženskost, isti pol kao Genli i suprotan pol; on je takođe istovremeno pripadnik strane rase i ljudsko biće. Tako Genli u Estravenu može pronaći odraz samog sebe i neporecivo prisustvo stranog elemenata – u dvostrukom značenju. Sveopšta ksenofobija je stoga usmerena na specifičnu reakciju na seksualnu neodređenost i upravljanja je njome.

Da antipatija koju Genli instinkтивno oseća prema Estravenu potiče iz Estravenove neodređene seksualnosti postaje jasno kada su dva muškarca prisiljena na blizak kontakt tokom svog putovanja preko Gobrinskog leda. Od početka, međutim, Le Gvinova vešto udružuje Genlijev osećaj nelagodnosti, nepoverenja, čak i gađenja, sa Estrovenovom latentnom ženstvenošću. Kada Tibe uvuče Estravenu u verbalni okršaj za vreme ceremonije polaganja kamena temeljca, Genli je uznemiren zbog osećaja „ženske sklonosti ka spletkařenju” koji mu pruža dijalog. To veče, dok večera sa Estravenom u njegovom domu, Genli nalazi da je Estraven za večerom pokazao „žensko ponašanje, prepuno šarma, takta i manjka ozbiljnosti, varljivo i lukavo”. Genli nastavlja da razmišlja o dejstvu Estravenove seksualne neodređenosti:

Da li mi se on nije dopadao i da li mu nisam verovao upravo zbog njegove gipke ženstvenosti? Jer o tom mračnom, ironičnom, moćnom prisustvu kraj mene u tami obasjanoj vatrom nije bilo moguće misliti kao o ženi, ali ipak, kad god bih pomislio na njega kao na muškarca, osetio bih da je tu nešto pogrešno, lažno: u njemu ili u mom stavu prema njemu? (I)

Kao što je na širem planu androginija, sa svim složenim implikacijama koje bi imala na jednu ambiseksualnu rasu, ključna za razumevanje dešavanja u getenskom društvu, na užem planu androginija je, sa svom ambivalentnošću s kojom je tradicionalno povezana, ključna za razumevanje razvoja odnosa između Genlija Aja i Estravena. U mikrosvetu dela, međutim, emocionalna iznijansiranost, narativna tehnika i sami prozni ritmovi nisu samo sredstva priče već deo same priče. Odvojiti delove i raspravljati o njima na pravolinijski način, kao što sam učinila diskutujući o getenskom društvu, značilo bi pogrešno predstaviti složenost odnosa, jer takva rasprava neizbežno bi bila pojednostavljajuća. Svakako, postoji snažan pravolinijski razvoj u njihovom odnosu. Genli od prvo bitnog nepoverenja i odbojnosti prema Estravenu dolazi do toga da mu se divi preko volje, da bi ga na kraju

potpuno prihvatio. Stoga je *Leva ruka tame* u nekom smislu *bildungroman*, knjiga o Genlijevom vaspitanju.

Ali ovaj pravolinijski pravac, premda jasno zastupljen i važan, usložnjen je narativnom tehnikom Le Gvinove. Genli Aj je taj koji je uredio fragmente koji čine rukopis; stoga, on je i lik u pripovesti i prisustvo u čijoj se svesti svi fragmenti spajaju da bi, kao što nam kaže na početku, sačinili priču. Njegova uloga je dvostruka. Kao lik, njegova opažanja su fragmentarna, često pogrešna, neprekidno se menjaju i razvijaju. Kao strukturišuća svest, on osigurava jedinstvo priče i implicitno pruža jedinstvenu perspektivu iz koje posmatramo različite delove romana. To što Genli može da vidi jedinstvo svih delova podjednak je rezultat i dokaz onoga što saznaće. Genli Aj koji, na početku knjige, može da kaže: „Istina je stvar maště“ (I), nije isti Genli Aj kojeg je Le Gvinova opisala kao „konvencionalnog, zapravo čak uštogljenog mladića“.¹¹ Genli Aj je stoga, kao što igra reči u njegovom imenu sugerije, istovremeno i „Ja“ i oko priče.¹²

Estravenovi zapisi u prvom licu podređeni su strukturi koju nam pruža Genlijev pogled. Dok njih dvojica leže u šatoru Genli vidi Estravena kako zapisuje beleške u dnevnik. Nakon što Estraven umire, Genli odnosi dnevnik u Estavenov Hart gde će biti pripojen spisima iz pokrajine Estre. To je onaj dnevnik, naravno, koji takođe sadrži i Estravenovu pripovest u prvom licu. Kada se dvojica prijatelja nađu na Ledu, smenjivanje Genlijeve pripovesti u prvom licu i Estravenovog dnevnika daju nam dve različite perspektive istog događaja i time bogatije i kompleksnije razumevanje događaja nego što bi bilo koja od njihovih pripovesti mogla da pruži sama po sebi. Te dve pripovesti služe drugoj svrsi, takođe, onoj koja je možda i važnija u tematskom smislu. Njihova međusobna povezanost, način na koji se održavaju jedna na drugu kako bi nam dali osećaj šire celine, pokazuje da narativna forma otelovljuje kreativnu tenziju između dualnosti koja čini srednju temu romana.

Imajući na umu složenost koja proizlazi iz međusobne povezanosti pripovesti, vratimo se na trenutak do Genlijeve perspektive koja se razvija. Kada se Genli budi nakon bekstva sa Pulefenske farme, Estravenovo rezimiranje prošlih događaja ga konačno uverava u Estravenovu odanost. Ali iako sada zna do koje mere mu je Estraven privržen, Genli još uvek ne može da se izbori sa tim što je Estraven. Kada se dvojica prijatelja prvi put upregnu kako bi vukli saonice, Genli razmišlja o sebi kao „pastuvu u hamu zajedno sa mazgom“ (XV). Tek kada Estraven uđe u kemer – a ulazi u kemer kao žena – Genli je konačno prinuđen da se suoči s tim i emotivno prihvati da Estraven nije prosti neutralan, kao mazga, već je i žensko i muško. Dva zapisa o ovoj večeri – jedan iz Estravenovog dnevnika, drugi iz Genlijevog retrospektivnog pripovedanja – naglašavaju crte suprotnog pola kod onog drugog, koje su ranije prošle nezapaženo. Estraven komentariše da mu se Genli „obratio sa nežnošću koju nisam znao da poseduje“ (XVI). Prema Genliju, Estravenova sve prisutnija ženska sekualnost ubrzava krizu spoznaje:

¹¹ Le Guin, "Is Gender Necessary?", str. 132.

¹² U raspravi o ovom segmentu *Leve ruke tame* oslanjam se na Bikmanov članak, str. 42.

Sve dotad sam ga odbijao, opovrgavao njegovu realnost. Imao je svako pravo da tvrdi da je on, jedina osoba na Getenu koja mi je verovala, istovremeno jedini Getenjanin u kog ja nisam imao poverenja. Jer on je bio jedini koji me je u potpunosti prihvatio kao ljudsko biće: jedini kome sam se lično dopadao i kome je posvetio potpunu ličnu odanost, i ko je, samim time, od mene zahtevaо jednako uvažavanje, prihvatanje. A ja nisam bio spreman to da mu dam. Nisam želeo da poklonim poverenje, prijateljstvo muškarcu koji je bio žena, ženi koja je bila muškarac. (XVIII)

Sa ovom spoznajom dolazi još jedna: Genlijevo priznanje seksualne tenzije koja postoji među njima i osećanja koje bi se „moglo nazvati ljubavlju“ (XVIII). Možda zbog toga što u svetonazoru Le Gvinove celovitost ne nastaje iz *ujedinjenja* suprotnosti već iz dualnosti koje su u međusobnoj tenziji, dva prijatelja nemaju seks. Genli pokušava da obrazloži njihovu odluku da ne potvrde svoju vezu u vidu seksualnog sjedinjavanja: [ta ljubav nastala je – *Prim. prev.*] „iz naših razlika, a ne sličnosti i istovetnosti, nastala je iz različitosti: ona sama predstavljala je most, jedini most, preko svega što nas je delilo. Da smo se seksualno povezali, opet bismo se sreli kao tuđini“ (XVIII).

Estravenova androginija počela je, dakle, buđenjem antipatije u Genliju. Kada Estravenova drugost – ženskost – postane eksplicitna i više se ne može ignorisati, to je katalizator koji omogućava odnosu da pređe na novi nivo. Seksualna tenzija između Genlija i Estravena znači da njihov odnos više ne može biti shvaćen u potpunosti kao muško prijateljstvo. Ali ne može u celosti biti shvaćen ni kao da se odvija u strastvenijem kraljevstvu erotske ljubavi. Iako su obe stvari elementi tog odnosa, nijednoj nije dato da bude određujući faktor. Stoga je osećaj tenzije između dualnosti ono što omogućuje spoznaju i nadilaženje ambivalencije svojstvene androginiji. Budući da izbor nije između priznavanja drugog kao dela sopstva ili isključivanja drugog iz sopstva, već je u potpunosti drugačiji (spoznaja drugog kao *drugog* i spoznaja sopstva u kreativnoj tenziji s drugim), androginija je istovremeno i ključna za njihov odnos i prevladana njime.

U pogledu odnosa između Estravena i Genlija, noć kada Estraven ulazi u kemer predstavlja neku vrstu iskoraka. To što je iskorak postignut inkorporiranjem holističke vizije koja utiče na celu knjigu u lični odnos je izvanredno. Potpuno je izuzetan, međutim, način na koji Le Gvinova potom koristi ovaj individualni iskorak da bi proširila implikacije te holističke vizije kako bi ona omogućila asimilaciju dva različita narativna modusa knjige.

Skupljajući dokumente koji sačinjavaju knjigu Genli nam pruža ne samo Estravenove i svoje zapise u prvom licu već i kolaž drugih dokumenata koji portretišu karakteristične aspekte getenskog načina razmišljanja i kulture. Dva izrazita modusa proizilaze iz ovog kolaža. Jedan modus, koji uključuje središnji narativ i odeljke koje su napisali raniji Istraživači, ostvaruje se u kontekstu koji možemo identifikovati, ako ne kao uvek objektivan, onda barem kao konzistentan sa svakodnevnom stvarnošću. Drugi modus, koji uključuje mitove i legende, ostvaruje se u kontekstu koji prepoznajemo kao dešavanje van sadašnjeg vremena, pripadajući onom što Getenjani nazivaju Dalekom Davninom. Kako priča napreduje, dva modusa se stapaju jedan u drugi. Le Gvinova (sada govorim o Le Gvinovoj kao tvorcu, a ne o Genliju, jer Le Gvinova je ta koja je zaslužna za sadržaj mitskog materijala,

dok Genli možda određuje način njegove obrade) postiže ovaj efekat donekle usled sličnosti između imena i događaja u mitskom modusu i onih u modusu svakodnevice. Materijal mitskog modusa, koji se ogleda u Genljevom i Estravenovom pričovanju u prvom licu, stvara osećaj deža vija i dopušta Le Gvinovoj da sugeriše povezanosti, a da ih ne učini eksplisitnim.

Osećajući da su granice između njega i Estravena spuštene, Genli pokušava da učvrsti njihov savez obraćajući se umom Estravenu. Kada Estraven začuje Genlija kako mu se obraća telepatski glasom svog mrtvog brata Areka, mi, kao i Genli, ne znamo šta počiva između Estravena i njegovog mrtvog brata, osim ljubavi i smrti. Ali mi smo već pročitali legendu („Mesto u mečavi”, poglavljje II) o dva brata koja se zavetuju na kemer, imaju dete, a onda bivaju razdvojeni kada jedan izvrši samoubistvo, a drugi, u Hartu smatran odgovornim za samoubistvo, biva prognan u izgnanstvo. Znamo da su Arek i Estraven imali dete, znamo da su se, uprkos getenskim običajima, zavetovali na kemer jedan drugom; mi *osećamo* da je Arek, poput brata u legendi, počinio samoubistvo i tako bio odgovoran za Estravenov progon iz svoje pokrajine. Estraven čuje Genlija kako mu se obraća umom Arekovim glasom verovatno zbog toga što je Estravenov odnos sa Genlijem poput njegovog odnosa sa Arekom: to je veza kojoj je potpuno posvećen, ona zbog koje je žrtvovao svoju poziciju i bio prognan u izgnanstvo (ovog puta ne samo iz svoje pokrajine već i iz svoje zemlje). Kao što narativna struktura ukazuje na međusobnu povezanost naizgled različitih modusa, tako Estravenov nesvesni um (ili koji god odeljak uma je zadužen za aktiviranje centara za govor u mozgu tokom opštenja umom) prekriva Estravenov odnos sa Genlijem emotivnom traumom, osećanjem straha i strasti, koji karakterišu Estravenova sećanja na Areka. Obraćanje umom za koje se Genli nada da će postati nedvosmislena intimna veza postaje tako, smatra on, „veza, ali bila je to nejasna i škrtka veza, koja je, umesto da propusti dodatnu svetlost (što sam očekivao), više ukazivala na pravu veličinu tame“ (XVIII). Opet dolazimo do toga da se celovitost ne postiže poricanjem već uključivanjem dualnosti. Kao što je narativ iscepkan na različite moduse koji se, bez obzira na to, odražavaju jedni na druge, tako i Genli Aj i Estraven ostaju razdvojeni iako su zajedno. Radost i bol, svetlost i senka, istorija i mit, prošlost i sadašnjost, sopstvo i drugost, sve to shvatamo kao nerazdvojive delove veće celine – ne uprkos njihovim razlikama već zbog njih.

Tokom prelaska preko Gibrinskog leda opseg dualnosti koje su u međusobnoj kreativnoj tenziji neprestano raste. Genli uviđa da je Estravenova androginija izvesni vid celovitosti po sebi, i zato crta za Estravena jin-jang simbol kao njegov amblem. Veza između Genlija i Estravena, sa tenzijama između Ti i Ja, sopstva i drugog, postaje drugo otelotvorene holističke vizije. Intenzitet te vizije je toliki da ovde prožima bezmalo svaki aspekt narativa. Od malih opisnih detalja – kao kada Genli posmatra Estravena kako pažljivo meri njihove sutrašnje porcije hrane „poput nekog naučnika ili domaćice“ (XVI-II) – do glavnih priovedačkih događaja, postoji sveprožimajući osećaj nužnosti da se stvari vide sveobuhvatno.

Da je ovo suština onoga što Genli spoznaje tokom putovanja preko Leda postaje jasno kada se Estraven i Genli susretnu sa specifičnim vremenskim uslovima koji se nalaze samo

u arktičkim oblastima, gde podjednaka difuzija svetlosti nad svim površinama čini da se led, nebo i horizont stapaju u jednoličnu belinu. Ovo je legendarno „Mesto u mečavi”, mesto na kojem se u legendi jedan brat suočava sa svojim mrtvim kemerom i bira život umesto smrti. Specifično, Estraven to naziva „nesenkom”, a pokazalo se da ona može biti veoma podmukla, jer pukotine u krtom ledu, budući da ne bacaju senku, ne mogu da se vide dok neko ne upadne u njih. Kada Estraven upadne u pukotinu i biva spasen zahvaljujući Genliju koji ne pušta da sanke odu, Genli preuzima vođenje, proveravajući svaki korak štapom. Nakon nekoliko časova on postane paralizovan strahom i ne može da se prisili da zakorači.

„Šta se dešava, Genri?“

Zastao sam tamo, usred ničega. Suze su mi osvanule u očima i zaledile mi trepavice. Rekao sam: „Plašim se pada.“ (XIX)

Genlijevo priznanje da se plaši ukazuje na to da je prestao da insistira na onome što je ranije nazvao „izraženiji takmački elementi muškog samopoštovanja“ (XV). Metafora i zaplet se spajaju kada Estraven kaže Genliju: „Strah je koristan. Kao i tama; kao senke“ (XV). Ova epizoda najbolji je primer kako Le Gvinova otelotvoruje temu u formi, što ukazuje na to da je Genli spoznao sopstvenu emocionalnu androginiju, prisustvo u njemu do tada potisnutih „ženskih“ osobina pored onih tradicionalnih muških.

Međutim, Le Gvinova je obazrivo razlikovala suprotnosti održavane u međusobnoj kreativnoj tenziji od njihovog potpunog stapanja u nerazlučivo jedinstvo. Kada se Estraven i Genli konačno odvoje od Leda i uđu u selo, postali su u tolikoj meri jedno biće da Genli, kada čuje da neko kaže „Hoćete li se postarati za mog prijatelja?“, pomisli da je to on sam rekao, iako to govori Estraven. Ali jedinstvo Estravena i Genlija je i dalje sačinjeno od dva dela. Kada Estraven biva ubijen, ovo jedinstvo se rastvara jer je Genli primoran da se suoči sa primalnom dualnošću života i smrti. Još jednom, opisni detalji naglašavaju uzajamno dejstvo senke i svetlosti, ovog puta nagoveštavanjem Estravenove bliske smrti:

Na skijama smo prošli kroz smrznuti šumarak, pa produžili preko brežuljaka i polja sporne doline. Nije bilo mesta za skrivanje, za šunjanje. Vedro nebo, beli svet i nas dvojica – jedine senke na njemu – u begu. (XIX)

Estravenovom smrću pripovedanje se uobičjava oko pokušaja određivanja značaja te smrti. Tako se vraćamo na prvo pitanje koje je kralj Argaven uputio ekumenskim stabilima: šta čoveka čini izdajnikom? Kako odgovor pristigao ansamblom sugerije, perspektiva iz koje se daje odgovor utičaće na odgovor. Stoga pitanje nema jedan odgovor već nekoliko; zapravo, imaće onoliko odgovora koliko i perspektiva iz kojih se odgovara. Ovi višestruki odgovori, međutim, naponsetku se mogu podvesti pod jednu holističku viziju. Svi su istiniti, ali svaki je samo deo konačne istine.

U svom tugovanju Genli misli da ga je Estraven, dozvolivši da bude ubijen, izdao. Kako silina njegove žalosti popušta, Genli uviđa da Estravenova smrt predstavlja konačnu žrtvu

kako bi se osigurao uspeh Genlijeve misije. Tako Genli odlučuje da prekrši svoj zavet da neće prizemljiti brod dok sa Estravenovog imena ne bude skinuta ljaga jer bi odlaganje značilo obesmišljavanje Estravenove smrti. Genli vidi završetak svoje misije kao postavljanje „završnog kamena na luk“ (XX), čime se zatvorio krug od onog dana kada je posmatrao ceremoniju polaganja kamena temeljca, stvaranje jednog luka od dve polovine, sa Estravenom koji stoji zlokobno sa Genlijeve leve strane. „Bez krvne veze luk će pasti“ (I), kaže Estraven tada Genliju. Kasnije, Estraven će zapečatiti sopstvenom krvlju savez između Karhide i Ekumena. Estravenova smrt tako služi kao ključna tačka za konvergenciju različitih nivoa značenja. Kada Argaven odbije da odmah skine ljagu sa Estravenovog imena, Genli pokušava još jedanput da definiše značenja u kojima je Estraven bio i nije bio izdajnik. On kaže Argavenu:

*Sluzio je istom gospodaru kao ja.
„Ekumenu?“, rekao je Argaven, začuđen.
„Ne. Čovečanstvu.“*

Dok sam izgovarao te reči nisam znao jesu li istinite. Delimično jesu bile; to jeste jedan aspekt istine. Ali ne bi bilo ništa manje istinito ustvrditi da su Estravenova dela potekla iz čiste lične odatnosti, osećanja odgovornosti i prijateljstva prema jednom jedinom ljudskom biću, meni. Mada, ni to ne bi bila potpuna istina. (XX)

Drugi deo potpune istine sadržan je u legendi o Teremu od Stoka i Areku od Estrea („Estraven Izdajnik“). Ogledanje ove legende i središnjeg narativa jedno u drugom veoma je izraženo, a uzajamno dejstvo između mitskog i svakodnevnog modusa iznova nam pruža dojam ispoljene celovitosti. U legendi je lako uvideti da je Estraven Izdajnik – izdajnik samo iz uske perspektive prava na zemlju u pokrajini Estre. Iz šire perspektive, on nije izdajnik već heroj, jer prekida krvnu osvetu između dve pokrajine i postiže trajni mir – postignuće koje se implicitno prepoznaje usled činjenice da se njegovo ime, *Terem*, otada daje deci te pokrajine, dok se do tada to ime koristilo samo u Stoku. Terem Hart rem ir Estraven tako uzima ime od tog prvog Estravena Izdajnika i, poput njega, i on je izdajnik, gledano iz uske perspektive, one koja se odnosi na šifgretor kralja Argavena. Iz šire perspektive, Estraven je heroj jer on odigrava ključnu ulogu u dovođenju Ekumena na Zimu. I u legendi i u istoriji, šira sagledavanja preinačuju definicije izdaje. Ipak Estraven nije više izdajnik na intimno ličnom nivou sa Genlijem no što je na najopštijem nivou sa Ekumenom ili čovečanstvom. Međudejstva dvaju modusa dovode u sugestivnu tenziju dualnost makrokosmosa i mikrokosmosa. Istina se nalazi podjednako u intimnosti ličnih veza i u uopšteno apstraktnom, u arhetipskom psihomitu kao i u sitnom detalju realističke fikcije.

Značaj paralelizma modusa nije iscrpljen Estravenovom smrću, međutim. Baš kao što je dete Areka od Estrea i Terema od Stoka držalo ključeve budućnosti kada je vreme u legendi načinilo pun krug, tako Terem Hart rem ir Estraven, imenjak Estravena Izdajnika, ima dete svoga brata, Areka, dete čije je ime (Sovre) isto kao ime Lorda od Estrea u vremenu legende. Ako se mit odražava na stvarnost, stvarnost se takođe održava na mit.

Poput mitskog vremena u legendi, pripovedačko vreme je i kružno i linerano. Na cirkularnost se ukazuje kada Genli hodočasti u Estre i vidi blesak Estravenovog duha u detetu koje je Estraven ostavio za sobom. Kada dete, Sovre, zatraži da mu se ispriča priča o smrti njegovog roditelja i o „drugim svetovima, tamo, među zvezdama... o drugim ljudima, drugim životima“ (XX), njegova želja nagoveštava nadu u budućnost, linearost koja kontrastira i upotpunjuje obrasce cirkularnosti stvorene sličnostima između drevne legende i neposredne istorije. Stoga je sve i dalje isto na Getenu, pa ipak se sve menja jer je kraj knjige dobro izbalansiran između napretka i stagniranja.

Svakako da je pokazatelj ozbiljnog autora spremnost da se deo podredi celini. Na neki način, svojom privrženošću preovlađujućoj concepciji rada, autorka želi da stvori celovitost koja nadrasta zbir svojih delova. Smatram da je Le Gvinova učinila ovo u *Levoj ruci tame*, ali to nisu sva njena postignuća. Umetnikova želja za koherentnošću može dovesti do dogmatizma; u tom slučaju, jedinstvenost može lako postati sterilnost. Frojd je zapazio da se život opire redu, savršen red je sinonim za smrt. Ovo zapažanje je povezano sa *Levom rukom tame*, ne zbog toga što se dualizam koji ona implicira tematski odnosi na holističku viziju Le Gvinove, već zbog toga što nam knjiga pruža kako zadovoljstvo umetničke celovitosti tako i bogatstvo kompleksne raznolikosti. Za gotovo svaku tvrdnju koju iznosi Le Gvinova nalazi i kontratvrdnu. Nijednoj istini nije dopušteno da opstane kao potpuna istina; svaki uvid predstavljen je kao delimičan, podložan ponovnom razmatranju i novoj perspektivi. Na primer, izveštaj ekumenskog Istraživača, koji pretpostavlja uzročnu vezu između getenske ambiseksualnosti i nepostojanja rata u Getenu, sugerije dalje da bi još značajniji faktor mogli biti surovi zimski uslovi u Getenu (VII). Druga pretpostavka ne negira prvu. I dalje smo ohrabreni, smatram, da dovedemo u vezu agresiju sa jednoličnim seksualnim ulogama: ali nas to primorava da prvi uvid shvatimo kao privremen, podložan korekciji. Tako, Genli takođe insistira na tome da seksualno povezivanje ne bi zbljilo njega i Estravena jer se njihova veza razvijala iz njihovih razlika. Ali završava dodajući: „I tu smo stali. Ne znam jesmo li bili u pravu“ (XVIII). Kontrast koji Le Gvinova ocrtava između kulta handare i jomešta pruža još jedan primer. Iako je jasno da Le Gvinova daje prednost filozofiji handare, ona bez obzira na to kaže kroz Genlija, u trenutku nestrpljivosti: „Vaša handara me zadržava, Harte, ali povremeno se pitam nije li posredi puki paradoks pretvoren u stil života“ (XVIII). U pogledu narativne strukture, smenjivanje Genlijeve pripovesti i Estravenovog dnevnika služi istoj svrsi neprekidnim pružanjem različitih perspektiva istih događaja. Kada dvojica prijatelja dođu do mesta gde se vulkani bore sa Ledom, Genli vidi zatamnjenu površinu kao preko kontinenta ispisani „SMRT“ (XV), dok Estraven to vidi kao „prljavi, haotični svet u nastajanju“ (XVI).

Takvo suptilno ali sveprožimajuće insistiranje na tome da je svaka istina delimična, naravno, potpuno je konzistentna sa preovlađujućom vizijom Le Gvinove u ovoj knjizi jer, ako bi ona dopustila da bilo koja istina važi kao Istina, osećaj da celovitost proizlazi iz tenzije između dualnosti bio bi izgubljen. Delikatna ravnoteža suprotstavljenih mogućnosti koju Le Gvinova postavlja znači, kao prvo, da su male šanse da knjiga postane dogma. To takođe znači da, za potpuno izražavanje holističke vizije Le Gvinove, samo celokupna struktura

knjige može biti dovoljna. Konačna celovitost koja iskršava jeste sama knjiga. A ova vrsta jedinstva, koja u sebi obuhvata sve načine raznolikosti, čini da *Leva ruka tame* predstavlja primer stvaralačke plodnosti koja je moguća kada različitosti nisu potisnute već iskorišćene za stvaranje nove celine. Iz svih ovih razloga, *Leva ruka tame* je jedna od najboljih knjiga Le Gvinove i trajno književno dostignuće.

Izvornik: Hayles, N. B., „Androgyny, Ambivalence and Assimilation in The Left Hand of Darkness“, u: *Ursula K. Le Guin*, ur. Joseph D. Olander i Martin Harry Greenberg, Taplinger Publishing Company, New York, 1979, str. 97–115.

(*Sen engleskog preveo Zdravko Petrović*)